

DVE ANTOLOGIJI

ANTHOLOGIE DE LA POÉSIE SLOVÈNE

Sredi poletja je izšla v Parizu pri založniku Seghersu že dlje napovedovana antologija slovenske lirike. Naši pesniki — od Franceta Prešerna do Kajetana Koviča — so tako prvič v knjigi sami stopili na francoski Parnas. Prejšnje čase so hodili tja navadno v družbi z južnimi sosedi. (Na pr.: M. Ibrovac: *Anthologie de la Poésie yougoslave des XIXe et XXe siècles*, Paris 1935; L. C. Meurville: *Rêves et glanes. Vers libres, chansons et poésies*, Ljubljana, 1919; M. Ibrovac: *La poésie, yougoslave contemporaine*, Beograd 1937; Z. Mišić: *L'anthologie de la poésie yougoslave contemporaine*, Paris 1959.)

Izid te knjige, ki je, mimogrede povedano, izšla prav lepo opremljena, je razveseljivo dejstvo, še bolj pa so razveseljivi prvi, dokaj ugodni odmevi nanjo. Še enkrat se je namreč izkazalo, da tudi našo poezijo prav lahko »izvažamo«, pokazalo se je tudi, da se nam vsaj na tem področju nemara naposled vendarle ne bo treba spet in spet opravičevati: »Oprostite, cesarost, da sem Slovenec.«

Skrb za kar najbolj dostojen izid knjige je bila porazdeljena na vrsto kompetentnih ljudi. Besedila zanjo so izbrali Cene Vipotnik, Drago Šega in Jože Kastelic, prevajavec je bil Viktor Jesenik, Drago Šega je bil tudi pisec uvoda, francoski pesnik Marc Alyn pa je napisal spremno besedo in poskrbel za dokončno redakcijo prevodov.

Prvi splošni vtis pri prebiranju knjige je, da so vsi sodelujoči opravili svojo nalogo nadvse zadovoljivo. Obrobne pripombe, ki jih bo dal nekoliko podrobnejši pretres, nimajo namena v ničemer in nikomur zmanjševati zaslug. Predobro namreč vem, s kolikimi težavami se mora ubadati prevajavec poezije (ne soglašam pa s tistimi, ki trdijo, da pesnikov sploh ni mogoče prevajati), vem pa tudi, kako so po navadi vse antologije, ki so zlo, če hočete (a nujno zlo!), posebno tiste, ki bi rade na majhnem prostoru preveč zajele — plod neštetihih kompromisov, tudi če je izbiravec in prevajavec in urednik en sam. Ker namreč vse kaže, da si bo naša poezija prav po zaslugi dosedanjih prevodov še utirala pot v svet in bodo tem antologijam sledile druge, se mi zdi, da nekaj kritičnih pripomb, ki bodo nanizane bolj kot snov za pomenek, ne bo odveč.

Najprej tedaj o izboru. Francoskim ljubiteljem poezije se po kronološkem redu predstavlja sedemindvajset pesnikov: Prešeren, Jenko, Gregorčič, Aškerc, Cankar, Kette, Murn, Župančič, Gradnik, Golia, Gruden, Jarc, Seliškar, A. Vodnik, Kosovel, Klopčič, B. Vodušek, Udovič, Vipotnik, Bor, Kajuh, Levec, Minatti, Krakar, Menart, Zajc, Kovič. V celem je v izboru (katerega obseg je najbrž določil pariški založnik, zato glede tega ne kaže razpravljati), nad devetdeset pesmi ali posameznih odlomkov iz cikla pesmi.

O kriteriju pri izbiranju (za francoske bravce to seveda ni zanimivo) nam sestavljavci ne povedo ničesar. Opomba, da je bil obseg omejen in da je nekaj pesmi izpadlo zaradi neprevedljivosti (kar je nekoliko nerodno rečeno), je bolj tehnične narave, zato o tem lahko le sklepamo. Eden najodločilnejših kriterijev je bil, kot kaže, estetsko-kritični. Ta in samo ta bi v podobnih, tujcem namenjenih antologijah, moral vselej obveljati. Da je obveljal tudi v našem primeru, kaže npr. to, da so z največ pesmimi zastopani prav najpomembnejši ustvarjanci: Prešeren, Jenko, Kette, Murn, Župančič, Gradnik, Kosovel. Lahko tudi sklepamo, da so po Prešernu in Jenku hoteli dati posebnega po-

udarka naši sodobnejši poeziji, ker so npr. izpustili Levstika in Stritarja, Gregorčiča in Aškerca pa predstavili z eno samo pesmijo (Gregorčiča dosti uspešno s *Človeka nikar*, ne pa tako Aškerca s *Krišno*). To odločitev lahko podpremo z omejitvijo, da so pri tem nemara neupravičeno prezrli nekaj imen (J. Glazerja, E. Kocbeka npr., med mlajšimi pa P. Zidarja).

Prešeren ima v knjigi pesmi: *Pevcu, Ribič, Sila spomina, Nezakonska mati. Sonetje nesreče*, soneta *Bilo je Mojzes, tebi naročeno, Kadar previdi učenost zdravnika*, in *Uvod h Krstu pri Savici*. Dejal bi, da bi *Sila spomina* lahko odpadla, prav tako sonet *Kadar previdi...* (ob Sonetih nesreče namreč!), namesto njiju pa bi izbor nemara upošteval *Neiztrohnjeno srce*, kak sonet iz *Sonetnega venca* (in morda gazelo *Al bo kal pognalo seme...*). Zdi se mi tudi, da ne glede na to, da je izvirnik nemški, v nobenem, tudi najkrajšem izboru v prihodnje ne bi smela izpasti pesem *Dem Andenken des Matthias Čop*, ena najlepših osmrtnic prijatelju v svetovni literaturi, pesem, brez katere je podoba Prešerna pesnika okrnjena.

Pri Jenku (v knjigi so: *Dvigni se, Po slovesu; Zelen mah obrašča in Leži polje ravno* iz »*Obrazov*«; *Na grobeh, Na zbiranje*) in morda dodali še kako pesem iz »*Obujenk*«, na pr. *Tak si lepa kakor zora...*

Ivan Cankar je dobro predstavljen s pesmima: *Iz moje samotne, grenke mladosti*, in *Fant je videl rožo čudotvorno*, pri Ketteju pa vsekakor pogrešam kakega od sonetov iz cikla »*Moj Bog*«, ki so po izpovedni moči in izrazni popolnosti še vedno naši najboljši soneti ob Prešernovih.

Murnovo pesniško podobo posredujejo Francozom: *Ko dobrane se mrače. Kedar pomlad v deželo hodi, Šentjanževo, Želja po nevesti. Pesem o ajdi, Sneg, Kdo v brezglavo to noč, Pa ne pojdem prek poljan, Vlaha*. Izboru ni kaj očitati, morda bi kazalo le drugo pesem *Kedar pomlad* zamenjati z *Zimsko kmečko pesmijo* ali *Kakor roža na poljani*.

Oton Župančič, edini pesnik, ki ga Francozi bolje poznajo že od prej po monografiji Luciena Tesnière, ima v tej antologiji največ prostora, predstavlja ga kar trinajst pesmi (*Vsa tanka, vsa mirna; Poljubi me, objemi me; Tiho brez besed; Med rožami, ki ne rasto pri nas; Pogovor v temini; Nočni psalem; Mesečina; Odlomek iz cikla Manom Jos. Murna Aleksandrova; Ob Kvarneru; Dies irae, Obup; Veš, poet, svoj dolg; Kar je kovina, kamen, glina, les*). Morda odlomek iz »*Dume*« ne bi bil odveč.

Alojzu Gradniku bi lahko odmerili nekaj več prostora. Od prevedenih pesmi (*V omami, Dvogovor, V zoreči jeseni I, Zima, Vodnjak*) naj bi zadnja nemara odpadla, dodali pa naj bi drugo pesem iz *Zoreče jeseni*, ki pravzaprav pojasnjuje zadnjo kvartino prve, drugi sonet iz cikla *Materi*, sonet *Obešeni iz Podob tolminskega punta* in tretji sonet iz cikla *Jesen v Medani*.

Pesniški podobi Pavla Golie bi prej koristilo kot škodilo, če bi bil v izboru samo njegov, v svoji zvrsti imenitni *Manifest*. Igo Gruden je predstavljen nekam medlo, z izjemo *Dvanajste ure*; morda bi bila kaka pesem iz cikla *V pregnanstvo* bolj učinkovita. Miran Jarc in Tone Seliškar sta zastopana s pesmimi, ki jih skoraj nujno srečujemo v sleherni antologiji, tudi iz dela Antona Vodnika izbrani pesmi sta zanj dokaj značilni. Isto bi lahko dejali glede M. Klopčiča, B. Voduška, J. Udoviča, le da bi pri zadnjem nemara *Plesalko* kazalo zamenjati s čim drugim. Cene Vipotnik je prikazan nekoliko enostransko, s pesmima z vojno tematiko *Pogreb* in *Iz težkih dni*; zase bi si

v izboru želel preprosto in pretresljivo pesem *Zelen grobek*, ali nemara *Jesensko pismo*.

Mateja Bora predstavljata francoskemu občinstvu dve partizanski pesmi, od katerih je prva morda bolj tipična, druga pa pretresljivejša, in odlomki cikla *Sel je popotnik skozi atomski vek*. Partizansko poezijo predstavlja še Karel Destovnik-Kajuh s svojo *Bosa pojdiva*. V antologijo bi sodila še kaka njegova pesem, nemara *Samo en cvet*.

P. Levec, I. Minatti, L. Krakar, J. Menart, D. Zajc in K. Kovič imajo vsak po eno pesem. O izboru tu ne bi govoril, ker bo prav ta del v prihodnje najbolj podvržen spremembam, če ne toliko v imenih, pa v pesmih, ki bodo sodile v zbirko. Nekateri med njimi so nas že medtem presenetili z novimi kvalitetai.

Srečko Kosovel (v knjigi je uvrščen med A. Vodnika in M. Klopčiča) je že v tem izboru, kakor razbiramo iz odmevov, pomenil pravo odkritje za Francoze. In prav je tako. Pri nas je bil nekaj časa po krivici preveč prezrt. V antologijo so uvrščene njegove: *Balada*, *Starka za vasjo*, *Labodja pesem*, *Večer pred zimo*, *Jadro*, *Ena je groza*, *Ekstaza smrti* in tretja, sedma, osma in deveta pesem iz cikla *Tragedija na oceanu*, ki pa je v primerjavi z drugimi, razen 9. pesmi *Štirje veslači v noč gredo*, nekoliko manj medlejša. Morda bi kazalo dodati še *Bore*.

Kosovel je imel tudi to srečo, da ga je prevajavec V. Jesenik tako ustrezno prepesnil v francoščino. Nekatere teh prevodov — *Labodja pesem*, *Večer pred zimo*, *Ena je groza*, *Ekstaza smrti* — lahko štejem za najbolj uspele v vsej knjigi, za prevode, pri katerih, če nočemo cepiti dlake okoli manj važnih pomenskih odtenkov in rim, ki se nekaterim brez potrebe zde višek popolnosti, nimamo kaj pripomniti.

Če bi želeli nemogoče, namreč da bi ta kvaliteta obveljala pri vseh prevodih, potem bi skoraj ne imeli kaj kritizirati. Razumljivo pa je, da ni vselej tako, zlasti ne pri Prešernu, če se povrnemo spet k začetku. Tu gre včasih za preveliko oddaljitev od izvirnika, drugič spet za čisto prozo, porazdeljeno v kitice. Izjema bi bil le dokaj uspel prevod *Nezakonske matere* in sem in tja kak odlomek, npr. Črtomirov govor iz *Uvoda h Krstu pri Savici* ali iz *Ribiča* kitici *Se kopljejo, smejejo, tak pojo in Povej nam, ribič, povej zares...*

*Elles rient et fredonnent et s'ébattent dans l'eau:
»Heureux pêcheur, fidèle coeur!
Combien de temps resteras-tu les yeux aux nues?
Dis-nous, pêcheur, dis-nous de vrai,
attends-tu que ton étoile tombe du ciel,
ou attends-tu des ailes pour l'envoler vers elle?*

Že pri Jenku se stvar obrne precej na bolje: prav dobro sta prevedeni obe pesmi iz »Obrazov«, zlasti *Leži polje ravno...*, pa tudi pesem *Na grobeh*. Za ilustracijo zadnji dve kitici prve pesmi (*Pesem glasna stresa — pisane glavice, — sestra k sestri stiska — zarudelo lice. — Šepetanje tajno — nosi zrak čez njivo, — sluhu nerazumno, — srcu razumljivo*):

*Le chant bruyant secoue
les petites têtes multicolores,
la soeur presse sa joue
à la joue échauffée de sa soeur.*

*L'air porte à travers le champ
le secret chuchotement —
l'oreille ne le comprend,
mais le coeur l'entend.*

Kette je mestoma dobil ustrezno podobo v francoščini, npr. v pesmih *Na trgu* in *Skozi gozd je šel*, Murn v delih *Želja po nevesti*, *Pesem o ajdi*, *Sneg*, drugod pa manj. Tudi prevod *Vlahov*, ki pod naslovom *Les musiciens errants* skušajo s ponavljajočim se končnim -o tudi v prevodu ohraniti izvirno rimo, ali vsaj asonanco, nas ne ogreje.*

Domala v celem so dobri prevodi O. Župančiča. V primerjavi s Tesnièrevimi (kjer to primerjavo lahko naredimo: *Mesečina*, *Manom Josipa Murna Aleksandrova*, *Ob Kvarneru*, *Dies irae*) so videti zdajšnji prevodi boljši, vendar ne gre zametavati nekaterih prav uspešnih rešitev prejšnjega prevajavca, npr. mestoma v *Mesečini* in v pesmi *Manom*. Za ilustracijo primer iz te zadnje pesmi, in sicer verzi:

Imeli smo ljudi — v poljani cvet...

Tesnière: *Nous avions des hommes — des fleurs dans les champs,
nous en avions — des chênes en haut des montagnes,
nous en avions — nous vous les avons donnés —
tombes que voulez-vous encore de nous?*

Jesenik: *Nous avions des hommes — la fleur de la plaine,
nous les avons — chêne au sommet de la montagne,
nous les avions — nous vous les avons donnés —
que voulez — vous encore de nous, tombeaux.*

Če so tu retušje in uspelejše rešitve manj očitne, pa vsakdo precej lahko opazi razliko na boljše npr. v verzih: *Dokler ne pade zadnje jasno čelo, — ki lesketa na njem se večnosti poljub, — grobovi tulijo.*

Tesnière: *En attendant que tombe le dernier front serein
qu'aura fait resplendir le baiser
de l'éternité — les tombes hurlent...*

Jesenik: *Tant que se dresse encore un dernier front serein
sur lequel scintille le baiser de l'éternité
les tombeaux hurlent.*

Ali v pesmi *Ob Kvarneru* verz:

Ti sam si pišeš zakon svoj.

Tesnière: *Ta propre loi, tu te l'écris toi-même.*

Jesenik: *Tu l'écris toi même, ta loi.*

* Ob Jesenikovem prevodu *Vlahov* mi sili v spomin še ne objavljena izvrstna prepesnitev iste pesmi, ki jo je obenem z nekaterimi drugimi Murnovimi, Kosovelovimi, Župančičevimi itd. prelil v španščino pokojni Diego Perona, španski pesnik, ki je zadnja leta življenja preživel pri nas in pri nas tudi prezgodaj našel svoj poslednji mir. — *Op. N. K.*

Pri Gradniku je prevajavcu uspel prevod *Zime*, pa tudi pesmi *V omami*. Prav lepo se bere v francoščini tudi Goliov kraljevski *Manifest: Popotniki svobodnih cest*...

*Voyageurs des routes libres,
jardiniers de légende, bergers de songes,
qui ne profanez pas vos âmes de soleil par le travail,
vous irez désormais boire et manger
tous les jours.
Nous avons envoyé l'ordre aux auberges et hôtels...*

in to, kakšna kazen bo zadela tiste, ki se upirajo izvršitvi teh ukazov:

*Que celui qui s'oppose à l'exécution de ces ordres
soit frappé
non d'une balle (les masses en ont peur,
et pour lui c'est un châtiment trop léger)
mais — par notre mépris royal
pour les temps éternels.*

Drugi v antologiji zajeti pesniki so našli v prevodu zdaj bolj zdaj manj ustrezno obliko, kakor je pač pri teh rečeh zmeraj.

Uvod v knjigo je napisal Drago Šega. V njem na kratko označi v antologiji zastopane pesnike in razvojno pot slovenske poezije od Valentina Vodnika do današnjih dni. Pregled je zgoščen; francoski bravec lahko najde v njem mnogo več, kakor po navadi najdemo v podobnih kratkih uvodih. Še posebne omembe vredne v svoji konciznosti so oznake S. Gregorčiča, O. Župančiča, A. Gradnika, P. Golie, Seliškarja, Kosovela in Udoviča. Obrobni pripombi ob uvodu bi zadevali le nekolikanj dvoumno formulacijo o spontanosti nastanka ljudske pesmi — na začetku uvoda — in pa trditve na str. 16, da je bilo ob Prešernovi smrti prodanih le trideset izvodov njegovih Poezij, ker v to legendo po stvarnih, z dokazi podprtih trditvah J. Žigona ne moremo več verjeti. Prešernovih poezij je bilo do tedaj prodanih nad tristo.

Spreme besede francoskega pesnika Marca Alyna so napisane s toplo simpatijo do naše poezije, zlasti pa do Srečka Kosovela, ki je, kot kaže, naredil nanj največji vtis.

Izid antologije slovenske lirike — *Anthologie de la poésie slovène* — potemtakem lahko z manjšimi omejitvami mirno vpišemo med aktivno bilanco kulturne dejavnosti v letu 1962. Vsekakor pa bi bilo zanimivo zvedeti kaj bolj natančneje, kaj so ali bodo o tej knjigi napisali francoski ljubitelji poezije.

Niko Košir